

Schatten van Rotterdam

Visie op de **Collectie Rotterdam**

December 2017

Voorwoord

De aantrekkelijkheid van Rotterdam voor bewoners, bezoekers en bedrijven is de afgelopen paar jaar flink gegroeid. De stad scoort hoog op de internationale lijstjes van New York Times, Lonely Planet en andere publicaties. Van de vier grote steden trok in 2016 alleen Rotterdam iets meer inwoners uit andere gemeenten aan dan dat er Rotterdammers naar elders in Nederland verhuisden.¹ En volgens de Foreign Direct Investment Index 2016/2017 (fDi-index)² behoort de stad nu tot de top 10 van Europese steden met het beste investeringsklimaat.

Voor die aantrekkelijkheid zorgt onder meer de grote rijkdom die de stad heeft op het gebied van bijvoorbeeld museale collecties, monumenten, beeldende kunst in de openbare ruimte. We beschouwen die rijkdom vaak als een vanzelfsprekendheid, maar doen onszelf, de schatten die we hebben en de eigenaren en beheerders ervan daardoor te kort. We mogen duidelijker onze trots laten blijken en ook duidelijker aangeven op welke manier we zorgdragen voor beheer, behoud, ontsluiting en alles wat daarbij hoort, zodat niet alleen wij maar ook de generaties na ons kunnen leven in een stad die zijn erfgoed koestert. Met *Schatten van Rotterdam, Visie op de Collectie Rotterdam* willen we uiting geven aan onze trots en duidelijk maken wat voor ons de betekenis is van De Collectie Rotterdam, hoe wij de collectie willen beheren, behouden, versterken en vooral zichtbaar maken. De Collectie Rotterdam toont ons immers de herkomst en identiteit van onze stad, vertelt het verhaal van Rotterdam en verbindt Rotterdammers met elkaar en de wereld om hen heen.

Met de voorliggende visie geven wij uitvoering aan de aanbeveling van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur een agenda op te stellen voor een deel van de gemeentelijke collectie (museale collectie, niet-museale collectie en kunst in de openbare ruimte) en in deze agenda de visie van de gemeente op deze collectie op te nemen. *Schatten van Rotterdam, Visie op de Collectie Rotterdam* omvat onze visie op vragen als wat verstaan we onder De Collectie Rotterdam, welk verhaal vertelt deze collectie, hoe willen we omgaan met beheer en behoud, verzamelen en ontzamelen en hoe kan de collectie optimaal ontsloten worden.

In aansluiting op de visie stellen wij vervolgens een aantal uitvoeringsagenda's op voor de deelcollecties binnen De Collectie Rotterdam: gebouwd cultuurhistorisch erfgoed, de museale collectie, kunst in de openbare ruimte, archeologisch erfgoed en archieven. De Erfgoedagenda 2017-2020, waarin wij aangeven hoe wij aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid voor een zorgvuldige omgang met erfgoed de komende jaren vorm geven, hebben wij eind december 2016 uitgebracht. De Uitvoeringsagenda voor de museale collectie en kunst in de openbare ruimte hebben wij tegelijk met deze nota gepresenteerd. Daarin hebben wij aangegeven welke deelonderwerpen wij de komende tijd uitwerken en wat de planning daarvan is (zoals de bewaarfunctie (depots), toezicht op en inspectie van de museale collectie, langjarige financiering van beheer en behoud van collecties, verzamelen en ontzamelen en de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de genoemde De Collectie Rotterdam). De rechten, verplichtingen en beleidskaders met betrekking tot De Collectie

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/01/2016-grote-steden-groeien-door-geboorten-en-immigratie>

² <http://www.fdiintelligence.com/Rankings/European-Cities-and-Regions-of-the-Future-2016-17>

Rotterdam zullen wij waar mogelijk opnemen in één overkoepelende regeling, vergelijkbaar met de landelijke Erfgoedwet, en in sectorale beleidsregels.

Samen met de eigenaren en de beheerders van De Collectie Rotterdam willen we de komende jaren werken aan verdere versterking van De Collectie Rotterdam. We willen dit cultureel erfgoed beschermen en in stand houden en zoveel mogelijk Rotterdammers en bezoekers van Rotterdam enthousiasmeren voor het verhaal dat De Collectie over de stad vertelt.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Pex Langenberg,
wethouder Duurzaamheid, Mobiliteit en Cultuur

*The Netherlands' second-largest metropolis has a diverse, multiethnic community, an absorbing maritime tradition centred on Europe's busiest port, and **a wealth of top-class museums.***

Lonely Planet, 2017

Synopsis van de Visie op de Collectie Rotterdam

(tussen haken verwijzingen naar de hoofdstukken waarin de statements verder uitgewerkt worden)

1. De gemeente Rotterdam bezit een groot aantal omvangrijke erfgoedcollecties die zeer divers van aard zijn. Samen vormen zij de Collectie Rotterdam. **(Inleiding)**
2. De Collectie Rotterdam is een grote rijkdom voor de stad, maar vooral voor de Rotterdammers van nu en in de toekomst. De Collectie is van uitzonderlijke kwaliteit en grote betekenis. Voor het behoud van de Collectie heeft de gemeente delen daarvan in beheer gegeven aan deskundigen. De gemeente kent haar collecties en de beheerders ervan. **(hoofdstuk 1: Terreinafbakening)**
3. De beheerders zorgen als een goed huisvader voor beheer en behoud van de Collectie Rotterdam te zorgen. De gemeente faciliteert hen binnen nader te bepalen kaders en langjarige afspraken optimaal voor deze taak. De gemeente maakt met de beheerders van de Collectie Rotterdam ook afspraken over de kaders waarbinnen zij objecten aan de collectie toevoegen (verzamelen) en verwijderen (ontzamelen). **(hoofdstuk 2: Hebben en houden)**
4. De verschillende deelcollecties van de gemeente vertellen samen het verhaal van de stad. De samenhang tussen deze collecties en de objecten daarbinnen en de relatie met objecten die elders, in niet-Rotterdamse collecties aanwezig zijn is daarbij van belang. Collectiebeleid en collectieplannen worden in dat licht geformuleerd. **(Hoofdstuk 3: Vertellen en luisteren)**
5. De beheerders van de Collectie Rotterdam zijn verantwoordelijk voor de ontsluiting daarvan voor bewoners en bezoekers van de stad, zowel in fysieke als digitale zin. De gemeente faciliteert hen daarbij vanuit de overtuiging dat alle Rotterdammers en bezoekers van de stad maximaal toegang moeten hebben tot dit erfgoed, ervan moeten kunnen genieten en leren, fysiek of digitaal, nu en in de toekomst. **(Hoofdstuk 4: Zichtbaar en toegankelijk)**
6. De gemeente heeft oog voor de specifieke eigenschappen van de verschillende collecties. In dat licht wordt gedifferentieerd tussen museale, niet-museale collecties, kunst in de openbare ruimte, monumenten, archieven e.d. De gemeente voert de regie over en houdt toezicht op de governance van de beheerders van haar collecties alsook alle onderdelen van het daaruit voortvloeiende collectiebeleid zoals verzamelen, ontzamelen, mobiliteit, financiering, beheer, behoud, ontsluiting en communicatie. **(Hoofdstuk 5: Het geheel en de som der delen)**
7. We werken dit nader uit in uitvoeringsagenda's voor de afzonderlijke delen van De Collectie Rotterdam:
 - Museale collecties
 - Niet-museale collectie beeldende kunst
 - Beeldende kunst in de openbare ruimte
 - Gebouwd en aangelegd cultuurhistorisch erfgoed
 - Archeologisch erfgoed
 - Archieven.

Inleiding

De gemeente Rotterdam bezit een groot aantal omvangrijke erfgoedcollecties die zeer divers van aard zijn. Samen vormen zij de Collectie Rotterdam.

Rotterdam is een rijke stad. Dat wil zeggen: rijk aan dat wat de stad leefbaar en aantrekkelijk maakt. Dat begint in de buitenruimte met bomen, groen en wegen, maar ook architectuur, monumenten, gedenktekens, muurschilderingen en andere objecten in het publieke domein. We beschouwen het als een vanzelfsprekendheid hoe de stad is ingericht en aangekleed: het is er gewoon, het was er altijd al, soms verdwijnt er ineens iets en komt er iets anders voor in de plaats dat je even ziet, maar dat daarna ook weer net zo gemakkelijk tot het stedelijk meubilair gaat behoren. We kunnen ons niet voorstellen hoe het eruit zou zien als het er allemaal niet meer zouden zijn: het culturele erfgoed dat voor iedereen zichtbaar is, dat onze stad maakt tot wat hij is en dat de stad kleur geeft.

Voor ander cultureel erfgoed moeten we meer moeite doen om het te zien: de kunst- en historische collecties in musea, depots en archieven. Collecties die het verhaal vertellen van de geschiedenis en herkomst van de Rotterdammers of van de collectie zelf, in het verleden maar ook in het heden, op weg naar een gezamenlijke toekomst.

En er is cultureel erfgoed, dat we in veel gevallen niet zo expliciet benoemen: het roerende erfgoed (zoals historische schepen en trams) en het immateriële erfgoed (zoals verhalen, tradities en rituelen). Het is er zonder dat we het altijd even bewust opmerken maar het zou het leven in de stad een stuk minder levendig maken als het er niet meer zou zijn.

Al dit culturele erfgoed bij elkaar vormt het collectieve geheugen van de stad. Het is het ankerpunt voor de ontwikkeling van de Rotterdammers en de stad zelf. Het bepaalt de identiteit van onze stad, het vertelt het verhaal van Rotterdam en het verbindt de Rotterdammers met elkaar en de wereld om hen heen.

We voelen ons trots dat Rotterdam over een groot aantal omvangrijke en zeer diverse erfgoedcollecties beschikt die dit keer op keer vertellen, opdat wij verleden en heden kunnen verbinden op weg naar een toekomst waarin plaats is voor alle Rotterdammers en voor iedereen die met ons het verhaal van de stad wil leren kennen.

Omdat 'het verhaal van de stad' de gemeenschappelijke noemer is voor al deze collecties, brengen we ze onder één paraplu: De Collectie Rotterdam.

In de voorliggende Visie Collectie Rotterdam beschrijven we de algemene uitgangspunten voor alle onderdelen van De Collectie Rotterdam, of het gaat om verzamelen, ontzamelen, opslag, conservering of welk ander aspect van collectiebeleid dan ook.

Deze Visie Collectie Rotterdam is de kapstok voor het Rotterdamse collectiebeleid in brede zin. De visie wordt in de komende jaren aangevuld met uitvoeringsprogramma's en collectiebeleidsplannen per deelcollectie.

Bij beleid met betrekking tot cultureel erfgoed – en daar behoort De Collectie Rotterdam ook toe – houden de deskundigen veelal de volgende driedeling aan:

- Beheer en behoud
- Verzamelen en ontzamelen (juridisch: vervreemden)
- Ontsluiten en zichtbaar maken.

Wij hebben besloten deze driedeling niet te hanteren als hoofdstukindeling van onze visie. Hoewel elk van de aspecten wel terugkomt in de verschillende hoofdstukken, zijn wij van mening dat de nadruk van onze visie ligt op de betekenis en de dynamiek van de collectie en minder op de technische, juridische en beheersmatige kant ervan.

In de volgende hoofdstukken schetsen we de contouren van De Collectie Rotterdam, schetsen we ook wat De Collectie Rotterdam de bewoner en bezoeker van Rotterdam kan en wil vertellen, schetsen we wat daarvoor naar onze mening in randvoorwaardelijke zin nodig is en hoe we dat verder willen uitwerken. Wij delen onze visie op De Collectie Rotterdam met u aan de hand van de thema's:

1. Terreinafbakening
2. Hebben en houden
3. Vertellen en luisteren
4. Zichtbaar en toegankelijk
5. Het geheel en de som der delen

H1

Terreinafbakening

De Collectie Rotterdam is een grote rijkdom voor de stad, maar vooral voor de Rotterdammers van nu en in de toekomst. De Collectie is van uitzonderlijke kwaliteit en grote betekenis. Voor het behoud van de Collectie heeft de gemeente delen daarvan in beheer gegeven aan deskundigen. De gemeente kent haar collecties en de beheerders ervan.

Rotterdam beschikt over een breed en divers aanbod op het gebied van cultureel erfgoed. Dit erfgoed bestaat niet alleen uit de collectie zoals deze in de Rotterdamse musea wordt getoond, maar bestaat ook uit monumenten, gedenktekens archieven, voorwerpen in depots, mobiel erfgoed en immaterieel erfgoed, zoals verhalen, waarden, kennis, tradities, etc.

Het erfgoed is bovendien niet alleen eigendom van de gemeente, maar bevat ook particulier eigendom (soms in bruikleen aan de gemeente gegeven), eigendommen van het Rijk of gedeeld eigendom van gemeente en anderen. Soms, zoals bij beelden in de openbare ruimte nog wel eens het geval is, is zelfs niet bekend wie eigenaar is van een object.

Wij zijn ons bewust van deze enorme rijkdom voor de stad, maar vooral voor de Rotterdammers van nu en in de toekomst. We hechten daarom grote betekenis aan het behoud van De Collectie Rotterdam, zoals we het geheel van het cultureel erfgoed in onze stad noemen.

De landelijke Erfgoedwet³ hanteert als begripsbepaling van verzameling of collectie 'cultuurogoederen die uit cultuurhistorisch of wetenschappelijk oogpunt bij elkaar horen'. In onze visie op de Collectie Rotterdam volgen we deze definitie maar we verbreden hem. We hanteren het uitgangspunt dat al het cultureel erfgoed dat bijdraagt aan 'het verhaal van de stad', in beginsel tot de Collectie Rotterdam gerekend kan worden. Omgekeerd betekent dit dat alles wat door de Rotterdammer of de bezoeker van Rotterdam gezien wordt als onderdeel daarvan, in beginsel onderdeel is of kan worden van de Collectie Rotterdam: de Erasmusbrug, de kostuums van het Zomercarnaval, het archief van een havenbaron of een schilderij van Willem de Kooning.

Dat betekent niet dat de gemeente voor al die onderdelen van de Collectie Rotterdam in dezelfde mate verantwoordelijk of aansprakelijk is. De formele juridische regels en afspraken zijn daarvoor bepalend. Wel betekent het dat de gemeente Rotterdam deze collecties of delen ervan van belang acht voor c.q. onderdeel vindt uitmaken van het verhaal dat de collecties over Rotterdam vertellen.

³ Wet van 9 december 2015, houdende bundeling en aanpassing van regels op het terrein van cultureel erfgoed

Ter illustratie lichten we dit toe aan de hand van enkele voorbeelden.

1. Kralingen-Midden is in 2000 aangewezen als beschermd stadsgezicht. Het is een gebied dat een lange geschiedenis kent, door professionals (historici en stedenbouwkundigen) waardevol wordt geacht voor de geschiedenis van de ontwikkeling van de stad en door veel Rotterdammers wordt gezien als een typerend stukje stad. We beschouwen dit deel van Rotterdam dan ook als onderdeel van De Collectie Rotterdam en willen ervoor zorgdragen dat het stadsgezicht zijn cultuurhistorische waarde behoudt. Verantwoordelijk voor het behoud zijn we op grond van wet- en regelgeving, aansprakelijk slechts voor zover het gaat om gemeentelijk bezit in dit deel van de stad. Hoe we met deze verantwoordelijkheid omgaan en hoe we ons willen verhouden tot de eigenaren en beheerders van deze stadsgezichten, hebben we neergelegd in de eind 2016 gepresenteerde Erfgoedagenda⁴.
2. Door de jaren heen hebben families in de stad, zoals de families Van der Vorm, Van Rijckevorsel en Sanders, (delen van) hun collecties geschonken of in langdurige bruikleen gegeven aan de gemeente. Ze zijn ondergebracht in de diverse musea in de stad. Als eigenaar of ontvanger van bruiklenen is de gemeente verantwoordelijk en aansprakelijk voor deze collecties en is het onze plicht ze te koesteren, te verzorgen maar vooral ook toegankelijk en zichtbaar te maken voor alle Rotterdammers. Omdat veel van deze collecties bruiklenen zijn van families met een band met Rotterdam (door de haven of omdat ze hier hun wortels hadden bijvoorbeeld), zijn ze van belang vanuit hun eigen artistieke kwaliteit, maar ook voor hun verbinding met de Rotterdamse geschiedenis. Hoe wij de komende jaren om willen gaan met deze collecties en hoe wij ons willen verhouden tot eigenaren van collecties die ons zijn of worden toevertrouwd, ligt vast in ons Ontzamelprotocol⁵ en zullen wij in 2017 en 2018 verder uitwerken in onze Uitvoeringsagenda Museale collectie Rotterdam, de Uitvoeringsagenda Beeldende Kunst in de Openbare Ruimte en de daaruit voortvloeiende regeling en specifieke beleidsregelingen c.q. uitvoeringsprotocollen. Bij deze verdere uitwerking zullen wij de landelijke Erfgoedwet⁶ als kader hanteren.
3. De stad Rotterdam is eigenaar van een zeer grote en diverse collectie kunst- en cultuurvoorwerpen, verkregen door aankoop of schenking. Vooral bij kunstcollecties is niet altijd duidelijk wat hun relatie is tot de stad. Dat wil niet zeggen, dat die relatie er niet is. Hij zit soms in de verbinding tussen stad en schenker, soms in de aansluiting tussen het aangekochte werk en andere delen van de collectie, soms in de relatie van de kunstenaar en de stad c.q. verwante Rotterdamse kunstenaars. En soms zijn andere relaties te leggen, of hoort een object na verloop van tijd gewoon bij Rotterdam, zoals Santa Claus van Paul McCarthy (beter bekend als Kabouter Buttplug). Voor deze delen van De Collectie Rotterdam geldt hetzelfde als voor de onder 2. genoemde collecties: vanuit hun belang voor de collectie als geheel zullen wij onze verantwoordelijkheid tot uitdrukking brengen in een uitvoeringsagenda, beleidsregelingen en uitvoeringsprotocollen.

⁴ Erfgoedagenda Rotterdam 2017-2020, december 2016

⁵ Uitvoeringsprotocol ontzamen van de gemeentelijke museale collectie en de collectie beeldende kunst in de openbare ruimte, Gemeenteraad Rotterdam, 23 januari 2014

⁶ Wet van 9 december 2015, houdende bundeling en aanpassing van regels op het terrein van cultureel erfgoed

4. Het Chabot Museum is een particulier museum dat zich richt op het werk van de Rotterdamse beeldend kunstenaar Henk Chabot (1894-1949) en zijn tijdgenoten. Door de verbondenheid met Rotterdam (Chabot schilderde onder meer 'De Brand van Rotterdam') maakt de collectie van het museum deel uit van de Collectie Rotterdam; het museum vertelt een deel van het verhaal van de stad. Via de meerjarige subsidie aan het museum toont Rotterdam zijn verbondenheid; verantwoordelijk en aansprakelijk voor de collectie van het museum is de stad echter niet. Die relatie schept rechten maar ook verplichtingen van onze kant. Wij zullen die niet alleen tot uitdrukking brengen in de genoemde subsidierelatie maar ook via de hiervoor genoemde uitvoeringsagenda en daaruit voortvloeiende regelingen.
5. We koesteren onze tradities en proberen onze verhalen zoveel mogelijk te bewaren. Culturele feesten als Sinterklaas, Holi-Phagwa, het Suikerfeest en het Chinese Nieuwjaar zijn inmiddels nauw verweven met onze stad. Wij zijn geen eigenaar van die tradities maar voelen ons er wel mede verantwoordelijk voor dat ze in stand kunnen blijven, onder andere via financiële ondersteuning en door er ruimte voor te maken in de stad. Verhalen over onze geschiedenis leggen we zoveel als mogelijk vast opdat ook komende generaties kunnen kennismaken van wat onze stad heeft gevormd of gewoon van het dagelijkse leven van de oude en de nieuwe Rotterdammers, hun ambachten, hun muziek, hun eetcultuur enz. Immers, we leren van het verleden om onze toekomst mede vorm te geven en we hebben die kennis nodig om elkaar te kunnen begrijpen, respecteren en met elkaar te kunnen leven.

Samen met de particuliere eigenaren en de beheerders van De Collectie Rotterdam, en ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, willen we de komende jaren werken aan een verdere versterking van en samenhang in De Collectie Rotterdam. We willen De Collectie beschermen en in stand houden, de kennis erover verder ontwikkelen en zoveel mogelijk Rotterdammers en bezoekers van Rotterdam enthousiasmeren voor het verhaal dat De Collectie over de stad vertelt.

H2

Hebben en houden

De beheerders zorgen als een goed huisvader voor beheer en behoud van de Collectie Rotterdam. De gemeente faciliteert hen binnen nader te bepalen kaders en afspraken optimaal voor deze taak. De gemeente maakt met de beheerders van de Collectie Rotterdam ook afspraken over de kaders waarbinnen zij objecten aan de collectie toevoegen (verzamelen) en verwijderen (ontzamelen).

Een visie op De Collectie Rotterdam begint met de vraag, waarom een stad als Rotterdam kunstcollecties, cultuurhistorisch erfgoed, monumenten en dergelijke bezit en waarom we die zouden willen houden.

Daarop zijn verschillende antwoorden mogelijk die elk in hun soort legitiem zijn en die wij ook elk van belang achten voor het (voort)bestaan van De Collectie Rotterdam.

In de eerste plaats is er natuurlijk de betekenis van De Collectie voor Rotterdam en haar geschiedenis. Daarbij is niet alleen de betekenis van het voorwerp zelf voor ons van belang maar ook de herkomst van het object, zoals de vraag wie de maker of oorspronkelijke collectioneur was en wat diens relatie met de stad was. Met De Collectie Rotterdam laten we ontwikkelingen in oude- en hedendaagse kunst van Rotterdamse makers en makers van nationale en wereldklasse zien, vertellen we het verhaal van de stad, maken we heden, verleden en toekomst zichtbaar en dragen we bij aan de ontwikkeling van de stad en haar bewoners. Cultuur- en erfgoededucatie, van belang voor onder meer de culturele, persoonlijke en sociale ontwikkeling van kinderen, jongeren en volwassenen maken gebruik van de vele objecten in musea, de Bibliotheek, het Stadsarchief en de buitenruimte. Maar De Collectie Rotterdam is meer dan een bron voor educatie. Kunst, kunstvoorwerpen, de verhalen van de stad: ze inspireren, emotioneren, enthousiasmeren en verbinden. Burgerschap begint bij kennis van en respect voor elkaars geschiedenis en cultuur in brede zin. Via De Collectie Rotterdam, of het nou gaat om de Rotterdamse geschiedenis, de westerse of de niet-westerse kunst en cultuur, heeft iedereen toegang tot die kunst, die geschiedenis en dat culturele erfgoed.

In de tweede plaats is er de betekenis van De Collectie voor de stad in cultureel, economisch en toeristisch perspectief. Internationale kunst, maar ook de geschiedenis van Rotterdam, de Wederopbouw- en hedendaagse architectuur van Rotterdam trekken steeds meer toeristen naar de stad en ook bedrijven en nieuwe Rotterdammers met een hoog opleidingsniveau voelen zich meer en meer aangetrokken tot Rotterdam als vestigingsplaats. De Collectie Rotterdam zorgt daarmee indirect voor een economische spin-off die niet onderschat mag worden.

Om de kwaliteit van De Collectie Rotterdam te behouden en te verbeteren en focus te kunnen aanbrengen, is het van belang continu te blijven kijken naar de aard van de collectie en de omvang daarvan. Bij verzamelen hoort ook wegdoen wat niet meer of minder belangrijk wordt geacht, oftewel

ontzamelen. En in het geval van De Collectie Rotterdam gaat het dan om de overdracht van de eigendom van een object of deelcollectie aan een andere partij. Voor de museale collecties hebben wij daarvoor een visie⁷ en protocol⁸ ontwikkeld, voor andere delen van De Collectie Rotterdam bestaan onder meer wettelijke regels, zoals de Archiefwet 1995. Belangrijk daarin vinden wij ook de collectiebeleidsplannen van de beheerders van in ieder geval de gemeentelijke collectie. Ze geven ons inzicht in de biografie van de onderdelen van de Collectie Rotterdam, van diverse objecten daarin en van de diversiteit ervan.

‘Hebben en houden’ betekent ook teruggeven waar dat wenselijk of rechtvaardig is. Vanuit onze rol als collectie-eigenaar vinden wij het van groot belang dat de herkomst

duidelijk is van objecten uit onze museale collectie die in of rond de oorlogsjaren verworven zijn. Onze musea nemen sinds de jaren negentig deel aan landelijk onderzoek naar de herkomstgeschiedenis van onze collectie tijdens de oorlogsjaren. Dit heeft eerder geresulteerd in een aantal teruggaven aan rechtmatige erfgenamen. Aan het nu lopende landelijke onderzoek naar verwervingen van 1933 tot 1945 werken wij van harte mee. Wij volgen waar mogelijk de richtlijnen en het gedrag van het Rijk bij de restitutie van zogeheten oorlogskunst.

Een aspect dat nog wel eens uit het zicht wil verdwijnen, is het belang van de werkzaamheden achter de schermen van De Collectie Rotterdam. Niet alleen het hebben en houden van collecties is van belang, ook de kennis die daaraan gekoppeld is en de creativiteit in het benutten van dit bezit dragen bij aan imago en aantrekkelijkheid van de stad. In vakkringen is de wetenschappelijke betekenis en de autoriteit van conservatoren een belangrijk aspect, maar daarnaast – en dat geldt zeker voor de bezoekers uit eigen stad, land en daarbuiten – gaat het vooral om de kwaliteit van de tentoonstellingen, de uitwisselingen met andere musea en de erkenning die (delen van) de Collectie Rotterdam in binnen- en buitenlandse media krijgt. We noemen in dat verband de titel ‘Werelderfgoed’ voor de Van Nelle Fabriek, de vele verzoeken voor bruiklenen aan Museum Boijmans Van Beuningen (en de mogelijkheid van bruiklenen die daar weer tegenover staan) en de internationale belangstelling voor de stedelijke ontwikkeling.

⁷ Visie op ontzamen van de gemeentelijke museumcollecties, gemeenteraad Rotterdam, 23 januari 2014

⁸ Uitvoeringsprotocol ontzamen van de gemeentelijke museale collectie en de collectie beeldende kunst in de openbare ruimte, gemeenteraad Rotterdam, 23 januari 2014

In een tijd waarin steeds meer collecties van archieven, bibliotheken, media, musea en anderen digitaal en online beschikbaar komen, is ten slotte ook de vraag aan de orde hoe we met die digitale collecties omgaan. In principe gelden voor beheer en behoud van deze collecties dezelfde uitgangspunten als voor andere collecties: de collectie moet betekenis hebben voor de Collectie Rotterdam als geheel en het verhaal van de stad en de collectie moet betekenis hebben voor de stad in cultureel, economisch en toeristisch perspectief. Indien aan deze uitgangspunten voldaan is, volgt daaruit in principe dezelfde gedragslijn voor wat betreft verzamelen, ontzamelen, beheer, behoud, toegankelijkheid en zichtbaarheid.

Onlosmakelijk verbonden met 'hebben en houden' is het goed huisvaderschap. Dit geldt voor zowel de eigenaren van onderdelen van De Collectie Rotterdam als voor degenen die (delen van) De Collectie Rotterdam beheren. Wij vragen van hen goed te zorgen voor de historische culturele rijkdom van onze stad, of het nu gaat om objecten uit een ver of het recente verleden. Voor onze eigen gemeentelijke museale collectie hebben we in dat kader bijvoorbeeld beheerovereenkomsten gesloten die de rechten en plichten van de collectiebeheerders regelen, inclusief afspraken over inbruikleengeving en aansprakelijkheidsaspecten. Van onze kant stellen we daartegenover dat we eigenaren en beheerders van (delen van) De Collectie Rotterdam binnen nader te bepalen kaders en langjarige afspraken, zo goed mogelijk zullen faciliteren voor de taken die horen bij hun zorg voor 'onze' collectie.

H3 Vertellen en luisteren

De verschillende deelcollecties van de gemeente vertellen samen het verhaal van de stad. De samenhang tussen deze collecties en de objecten daarbinnen en de relatie met objecten die in niet-Rotterdamse collecties aanwezig zijn, is daarbij van belang. Collectiebeleid en collectieplannen worden in dat licht geformuleerd.

Wie al geruime tijd in hetzelfde huis woont, herkent het dilemma: door de jaren heen verzamel je van alles en nog wat en daar komen vaak ook nog voorwerpen bij uit de familiehistorie. Al die voorwerpen samen vormen het verhaal van je eigen leven en het leven van je ouders, grootouders en andere belangrijke relaties. Er komt een moment dat die collectie zo groot wordt (of het huis zo klein) dat je keuzes moet gaan maken: welke spullen zijn zo belangrijk voor het familiegeheugen dat ze nooit weg mogen? Welke zijn belangrijk om het verhaal van je leven te kunnen blijven vertellen? Welke zou je willen toevoegen? En welke zou je daarvoor willen wegdoen?

Zo is het in feite ook bij de Collectie Rotterdam. We willen misschien wel onbeperkt blijven verzamelen om het verhaal van de stad te vertellen, maar er zijn allerlei (veelal praktische) redenen om daar beperkingen in aan te brengen en te bepalen wanneer en hoe verzameld of ontzamd wordt. Dat begint echter bij de vraag: wat willen we vertellen en wie zijn degenen aan wie we het willen vertellen? Ofwel: wat voor collectie wil Rotterdam hebben en voor wie?

Daarvoor onderzoeken we allereerst wat gezien wordt als de belangrijkste karakteristieken van Rotterdam.

In een stad die een rijke geschiedenis heeft en een grote rijkdom aan culturen kent, is het verhaal van de stad een noodzakelijke voorwaarde voor ontwikkeling, integratie en inclusie. Hoe is Rotterdam geworden wat het is? Hoe zijn Rotterdam-Noord en -Zuid ontstaan? Wie woonden door de eeuwen heen in onze stad? Wie wonen er nu? Wat hebben vroegere en huidige bewoners ons economisch, cultureel, maatschappelijk gebracht? Wat voor stad willen we zijn? Wat voor stad willen we worden? Hoe kijken we naar de wereld om ons heen? Welke rol spelen we daar?

Voorwerpen uit verleden en heden, schilderijen, documenten, foto's en verhalen kunnen ons helpen die vragen te beantwoorden. Historisch en hedendaags cultureel erfgoed, materieel en immaterieel, roerend en onroerend. Collecties zoals die in de Rotterdamse musea worden getoond of in de depots liggen, historische panden en vervoermiddelen, monumenten en gedenktekens, archieven, tradities en rituelen en alle verhalen die daarmee verbonden zijn. In dit cultureel erfgoed zit het collectieve geheugen van de stad opgeslagen: het verbindt ons met elkaar en met de wereld om ons heen.

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC) bracht in 2010 een advies uit dat het DNA van de stad beschreef, vooral in het kader van kunst en cultuur. Omdat de Collectie Rotterdam zich voor een belangrijk deel ook in dat domein bevindt (kunst, cultureel erfgoed, cultuurhistorie), hebben we

de visie van de RRKC als eerste oriëntatiepunt genomen. Redenerend vanuit de geschiedenis van de stad formuleert de RRKC een aantal kernbegrippen die hij wezenlijk vond voor het herinrichten van het Rotterdamse culturele landschap. Kort samengevat zijn die kenmerken een sterke wil tot economische en sociale vooruitgang, internationale oriëntatie naast gemakkelijk bereikbare lokale voorzieningen voor iedereen, een grote diversiteit van culturen, fysieke en vooral ook mentale ruimte, de bereidheid tot samenwerking op alle niveaus, informele omgang resulterend in korte lijnen, 'klare taal' en no-nonsense mentaliteit.

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur vertaalde vervolgens deze kenmerken naar thema's als diversiteit en verjonging, ondernemerschap, creatief experiment en aandachttrekkende initiatieven, vernieuwing door cross-overs en onorthodoxe allianties en cultuur tot in de haarvaten van de stad. Leggen we deze kenmerken naast de boodschap die we vandaag de dag willen geven, dan zien we een korter, maar vrijwel overeenkomstig lijstje. Rotterdam is

- Internationaal (174 nationaliteiten, ontmoetingsplaats, wereldhaven en -cultuur, de stad met de blik naar buiten, tolerant en inclusief, en dat al van oudsher)
- Ondernemend (initiatiefrijk, vernieuwend, de stad van makers en doeners)
- Rauw (ongepolijst, onaf, jong en divers, contrastrijk en creatief, eigennuttig, dynamisch, recht-door-zee),

een beeld dat wordt gedeeld door veel Rotterdammers en stedelijke partners in bedrijfsleven en maatschappelijk veld.

Voor elk van de beheerders en eigenaren van delen van de Collectie Rotterdam zal het accent bij deze kernbegrippen anders liggen. En elk van hen zal daarbij een ander deel van het verhaal van de stad vertellen. Sommigen zullen terugkijken, anderen juist vanuit de relatie met het verleden ver vooruit. En weer anderen zullen vooral het heden als uitgangspunt nemen. Maar in alle

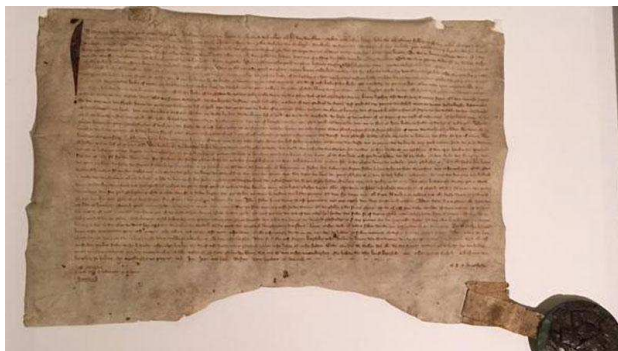
gevallen zal het gaan over een deel van het verhaal: de maritieme historie in het licht van de maritieme toekomst, de Rotterdamse kunstenaar als reflectant op maatschappelijke gebeurtenissen in verleden en heden of juist de internationale kunstenaar die Rotterdam een plek geeft als ontmoetingsplaats voor wereldkunst, het werk van Erasmus als spiegel voor ons handelen in een tijd van toenemende intolerantie en ga zo maar door.

Als de Collectie Rotterdam het verhaal van de stad in al haar facetten en in al haar verhoudingen tot de stedelijke, nationale en internationale omgeving vertelt, wie zijn dan de luisteraars? Grofweg zijn dat de bewoners van de stad en de bezoekers ervan. Maar afhankelijk van hun gezichtspunt zullen de verhalen die de Collectie Rotterdam vertelt, verschillend zijn. Immers, de bezoeker van de stad

zal in de eerste plaats geïnteresseerd zijn in de (culturele) historie van de stad en die delen van de Collectie Rotterdam die uniek zijn in nationaal en internationaal perspectief (die ene Jeroen Bosch, dat bijzondere scheepsmodel of de expositie Afrika010 in 2016). De bewoner van Rotterdam zal daarnaast mogelijk de geschiedenis van zijn stad willen kennen, zijn persoonlijke geschiedenis (zijn familie, zijn straat, zijn plaats van herkomst), achtergronden van kunstwerken en hun makers, maar vooral ook onderdeel willen zijn van de stad die haar verhaal vertelt door de constante, onnadrukkelijke (en misschien zelfs onbewuste) aanwezigheid van monumenten, beeldende kunst in de openbare ruimte, gedenktekens, muurschilderingen, museale collecties, archiefstukken en wat dies meer zij.

En om het nog complexer te maken: dé bewoner van Rotterdam bestaat niet. Leeftijd, herkomst, opleidingsniveau en interesse bepalen in welk onderdeel van het verhaal van de stad, en daarmee de Collectie Rotterdam, de inwoners van de stad geïnteresseerd zijn.

Dit betekent overigens naar onze mening niet dat de visie op de Collectie Rotterdam 'Laat duizend bloemen bloeien' is. Voor de verschillende onderdelen ervan is een terreinafbakening in onze ogen goed mogelijk, zij het op hoofdlijnen en met grote ruimte voor een preciezere invulling door de objectbeheerder en/of –eigenaar in de eigen collectiebeleidsplannen. Wel zal de Collectie Rotterdam een collectie in de volle breedte moeten zijn: van toegepaste tot autonome kunst, van geschiedenis tot heden en toekomst, van openbare ruimte tot inpandig, van autochtoon tot andere culturen enz.

Als uitgangspunten voor verzamelen, ontzamen, beheren, bewaren en behouden nemen we dan ook de volgende principia:

- Te verzamelen of te ontzamen objecten van de Collectie Rotterdam worden beoordeeld vanuit hun (cultuur)historische en/of artistieke betekenis voor de stad of de

respectievelijke (deel)collectie;

- Kwaliteit, uniciteit en artistieke waarde zijn daarin belangrijke elementen;
- Bewoner én bezoeker moeten zich kunnen herkennen in en verbinden met (delen van) de Collectie Rotterdam en daaraan kunnen bijdragen;
- De kenmerken internationaal, ondernemend en rauw zijn als belangrijke elementen uit het DNA van de stad herkenbaar in De Collectie Rotterdam aanwezig.

Bij de verdere ontwikkeling van de Collectie Rotterdam zijn deze principes de basis waaraan toevoegingen en onttrekkingen worden getoetst. Ze dragen bij aan de dynamiek van de Collectie Rotterdam, aan de verbinding van de Collectie Rotterdam met en tussen bewoners, bezoekers en beheerders van delen van de collectie. Maar ook bieden deze uitgangspunten naar onze mening een goede basis voor de verbinding van de Collectie Rotterdam met de Collectie Nederland waar het

gaat om zichtbaarheid, mobiliteit en kwaliteit van presentaties. Wij verwachten van beheerders en eigenaren van (delen van) de Collectie Rotterdam dat zij deze principes bij hun werkzaamheden toepassen en kunnen verantwoorden volgens het principe 'pas toe of leg uit'..

Kan een museum als Boijmans Van Beuningen of een Stadsarchief met de hiervoor genoemde principes uit de voeten? Naar onze mening is dat zeker het geval, wat onder meer blijkt uit collectiebeleidsplannen van de Rotterdamse musea, de uitvoeringsagenda voor het gebouwde cultuurhistorische erfgoed en in de praktijk uit de aantrekkingskracht van onze museale collecties voor bezoekers uit binnen- en buitenland.

Vertellen en luisteren gaat over de verbinding tussen collectie en publiek, over de bewoners en bezoekers van onze stad. Wie vertelt over zijn collectie en luistert naar de verhalen van die collectie, maar vooral ook van zijn publiek, moet openstaan voor de grote diversiteit in culturele achtergronden van dat publiek, de verschillende tradities, religies, talen en verhalen. En die veelkleurigheid moet naar onze mening vervolgens dan ook weer zichtbaar zijn in alles wat te maken heeft met het vertellen en luisteren: het verzamel- en ontzamelbeleid, het presentatiebeleid en – last but not least – het personeelsbeleid van de beheerder van de collectie. De Code Culturele Diversiteit, die de culturele sector inmiddels sinds een aantal jaren kent, nemen wij daarbij als uitgangspunt.

Op basis van een analyse als hierboven zullen wij met de beheerders van het gemeentelijk deel van De Collectie Rotterdam afspraken maken over de kaders waarbinnen zij objecten aan de collectie toevoegen (verzamelen) en uit de collectie verwijderen (ontzamelen). Primair uitgangspunt vormt daarbij uiteraard de continuïteit in kwaliteit van De Collectie als geheel. Immers, de verschillende (deel)collecties staan niet op zichzelf. Secundair zullen wij de toekomst van deze collecties ook bezien in de context van objecten elders in de stad, objecten die nog niet in de Rotterdamse collecties aanwezig zijn en diensgevolge gemist worden (de gaten) en de focus binnen de gemeentelijke (deel)collecties. De enorme diversiteit aan bevolkingsgroepen in onze stad moet naar onze mening zichtbaar zijn in alles wat te maken heeft met de Collectie Rotterdam. Collectiebeleid en collectiebeleidsplannen zullen in de toekomst dan ook een breder perspectief hebben en zullen wij meer in samenhang beoordelen dan nu het geval is.

H4

Zichtbaar en toegankelijk

De beheerders van de Collectie Rotterdam zijn verantwoordelijk voor de ontsluiting daarvan voor bewoners en bezoekers van de stad, zowel in fysieke als digitale zin. De gemeente faciliteert hen daarbij vanuit de overtuiging dat alle Rotterdammers en bezoekers van de stad maximaal toegang moeten hebben tot dit erfgoed, ervan moeten kunnen genieten en leren, fysiek of digitaal, nu en in de toekomst.

In het vorige hoofdstuk constateerden we dat De Collectie Rotterdam er voor alle bewoners en bezoekers van Rotterdam is. Hij moet in principe dus ook zichtbaar zijn voor iedereen die in Rotterdam woont, werkt of de stad bezoekt. Dat betekent dat in ieder geval voor dat deel van De Collectie Rotterdam dat onder onze zeggenschap valt (omdat het eigendom is of omdat het in bruikleen gegeven is), duidelijk moet zijn hoe en in welke mate die zichtbaarheid wordt gerealiseerd, hoe ervoor wordt gezorgd dat zoveel mogelijk mensen daarvan kennis kunnen nemen en hoe vooral ook nieuwe doelgroepen worden gestimuleerd dat te doen. Daarnaast willen we ook bevorderen dat niet-gemeentelijke delen van de Collectie Rotterdam zoveel mogelijk zichtbaar en toegankelijk zijn voor bewoners en bezoekers. Dit doen we onder meer door het ondersteunen van de Open Monumentendag, de Dag van de Architectuur en ZigZag City.

Een van de eerste vereisten voor zichtbaarheid is toegankelijkheid. Beheerders van gemeentelijke delen van De Collectie Rotterdam dagen we daarom uit tot laagdrempeligheid, goede informatievoorziening, educatieve activiteiten en nieuwe manieren van presenteren om nog meer publiek dan nu te bereiken. Samenwerking, uitwisseling en collectiemobiliteit zijn in het verlengde daarvan begrippen die in onze ogen een nog veel sterkere lading kunnen krijgen in de komende jaren. Niet zozeer het bezitten van De Collectie Rotterdam maar de zichtbaarheid en

toegankelijkheid ervan vinden wij de essentie van ons beleid. Alle Rotterdamse en bezoekers van Rotterdam moeten maximaal toegang hebben tot ons historisch en cultureel erfgoed, ervan kunnen genieten en leren, fysiek en digitaal, nu en in de toekomst.

We sluiten wat dat betreft aan bij hetgeen de voormalige minister van OCW in haar beleidsbrief *Samen werken, samen sterker*

stelde over samenwerking tussen erfgoedinstellingen: wij hechten veel belang aan de versterking van de samenwerking tussen musea onderling en tussen musea en andere erfgoedinstellingen. Hoe zij die samenwerking gestalte geven, is aan de musea en de erfgoedinstellingen zelf. Wel zullen wij sterker richting geven aan en sturen op de doelen die wij samen met de musea en

erfgoedinstellingen in Rotterdam willen bereiken, bijvoorbeeld door de hiervoor genoemde optimalisering van de toegankelijkheid van de Collectie Rotterdam voor alle Rotterdammers en bezoekers aan de stad.

De ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media helpen ons daarbij. Steeds meer collecties van archieven, bibliotheken, media, musea en kennisinstellingen komen digitaal en online beschikbaar en digitale kunstvormen nemen een steeds prominenter plek in de beeldende kunst in. Op hun beurt leiden die tot nieuwe kansen en mogelijkheden voor verzamelen, beheren, maar vooral ook vergroten van toegankelijkheid en zichtbaarheid. Bronnen uit archieven, bibliotheken, musea en andere (deel)collecties, zoals beeldende kunst in de openbare ruimte, moeten in principe zonder belemmering en beperking vindbaar en bruikbaar zijn. Websites als Europeana.eu en GoogleArtProject.nl hebben daarin al een aantal grote stappen gezet en enkele van de Rotterdamse collectiebeheerders participeren daar ook in. Innovatieve vormen van het toegankelijk maken van De Collectie Rotterdam, bij voorkeur in gezamenlijkheid door de Rotterdamse erfgoedinstellingen ontwikkeld, kunnen een grote stap voorwaarts zijn in de bekendheid van De Collectie Rotterdam in Rotterdam en ver daarbuiten.

Aantal kunstobjecten in De Collectie Rotterdam

Maritiem Museum 930.000

Museum Boijmans Van Beuningen 149.000

Museum Rotterdam 105.000

Wereldmuseum Rotterdam 83.000

Nederlands Fotomuseum 100.000

Beeldende Kunst in de Openbare Ruimte 600

Centrum Beeldende Kunst/Kunstuitleen 12.000

Aantal gemeentelijke en rijksmonumenten in de Collectie Rotterdam

Gemeentemonumenten

Rijksmonumenten

Aantal archiefstukken Stadsarchief Rotterdam

Documenten

Foto's

Audiovisueel materiaal

Slechts een klein deel van De Collectie Rotterdam is op dit moment fysiek en digitaal zichtbaar en toegankelijk voor het publiek. Er hangt en staat bijvoorbeeld meer in de depots of andere opslagruimten dan in de musea en op andere presentatieplekken in de stad. Archiefmateriaal zit in dossiers bij het Stadsarchief. Monumenten, gedenktekens en beeldende kunst in de openbare ruimte zijn vaak zo summier gemarkeerd dat de passant niet als vanzelfsprekend de achtergrondinformatie krijgt die de betekenis van het object versterkt. En hoewel het Collectiegebouw voor 99% publiekstoegankelijk zal zijn en de collectie van Museum Boijmans van Beuningen daarmee voor het grootste deel zichtbaar, blijft een groot deel van De Collectie Rotterdam nog steeds verborgen in depots.

Wij willen samen met de beheerders en eigenaren van De Collectie Rotterdam zoeken naar innovatieve oplossingen om grotere delen van de collectie zichtbaar en toegankelijk te maken voor

het publiek. We denken daarbij vooral ook aan de vele mogelijkheden van digitalisering (het publieksvriendelijk toegankelijk maken van digitale collecties, virtuele rondleidingen door de depots, apps voor beeldende kunst en monumenten, virtuele en wandelroutes met apps langs gebouwd cultuurhistorisch erfgoed, nog betere toegankelijkheid tot de archieven en dergelijke).

Vergroting van de fysieke toegankelijkheid van de depots sluiten wij overigens niet per definitie uit voor de verbetering van de zichtbaarheid van collecties. Ook wat dat betreft stimuleren wij innovatieve, creatieve ideeën en samenwerkingsplannen. Dat geldt eveneens voor de intensivering van de collectiemobiliteit en het zichtbaar maken van de collectie op andere locaties en in andere omstandigheden, zoals het Rijksmuseum bijvoorbeeld doet met een museumlocatie op Schiphol Airport. Wij zijn ervan overtuigd dat de drempels voor bruikleen, zeker tussen de beheerders van de collecties die eigendom zijn van de gemeente, geslecht kunnen worden en vragen de collectiebeheerders daarom plannen te ontwikkelen voor de vergroting van de bruikleenmogelijkheden, in aansluiting op de ontwikkelingen bij het Rijk rond bruikleen en indemniteit.

Wij vragen van de beheerders en eigenaren van De Collectie Rotterdam dat zij uitnodigend, gastvrij en enthousiasmerend zijn. In een tijd waarin het bijzondere, de belevenis en de exclusiviteit steeds belangrijker worden voor deelname aan activiteiten (zoals het bezoeken van een blockbustertentoonstelling of de Museumnacht), is ontsluiting van de collectie op zichzelf niet meer voldoende voor succes. Bezoekers moeten zich welkom voelen en geprikkeld worden terug te komen en ook andere delen van de Rotterdamse collectie te bezoeken; het totale aanbod moet overtuigen, de drempels moeten zo laag mogelijk en bij voorkeur letterlijk en figuurlijk afwezig zijn. Dat laatste geldt voor de fysieke toegankelijkheid maar evenzeer voor de financiële toegankelijkheid en de toegankelijkheid in tijd. We willen niet beweren dat De Collectie Rotterdam op dit moment al 24/7 'live' zichtbaar kan zijn, maar zeker met inzet van de hiervoor genoemde innovatieve vormen van zichtbaarheidsvergroting achten we 24/7-toegankelijkheid op niet al te lange termijn zeker mogelijk.

Uit alles moet blijken dat Rotterdam en zijn culturele organisaties trots zijn de geschiedenis, cultuur en kunst van de stad te laten zien aan bewoners en bezoekers.

De toenemende diversiteit van bewoners en bezoekers van onze stad maakt goede kennis van het publiek en vooral ook het potentiële publiek essentieel om goed in te kunnen spelen op hun wensen en behoeften en de drempels voor hen zo laag mogelijk te houden. Het beeld van de gemiddelde museumbezoeker is: blank, hoog opgeleid, van middelbare leeftijd en hoger en het aandeel vrouwen is bovengemiddeld; hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld bezoekers van het Stadsarchief. Om een nieuw publiek te kunnen toevoegen aan het bestaande is kennis nodig van de niet-bezoekers. Een andere, nieuwe wijze van aanbieden van het product (op nieuwe plaatsen, in nieuwe vormen enz.) zal de trend, dat De Collectie Rotterdam iets is van de blanke, hoogopgeleide mens van middelbare leeftijd naar onze mening snel moeten keren, wil Rotterdam een stad zijn die haar verhaal in principe aan al

haar inwoners en bezoekers vertelt. De ontwikkeling van kennis over publiek en potentiële bezoekers willen wij daarom faciliteren via eigen onderzoek en participatie in onderzoek van anderen, zoals van Rotterdam Festivals en de Rotterdamse erfgoedorganisaties. De omzetting van die kennis in concrete acties, waaronder ook publieksparticipatie in bijvoorbeeld klantenraden zoals Museum Boijmans Van Beuningen inmiddels heeft in de vorm van een kinderbestuur, vragen wij van de eigenaren en beheerders van De Collectie Rotterdam.

Nieuw publiek bereiken betekent ook een andere verhouding tot sectoren als toerisme, maar ook zorg en welzijn. De toenemende belangstelling voor Rotterdam als toeristische trekpleister biedt goede kansen voor verdere publieksvergroting. Om alle bewoners van Rotterdam de mogelijkheid te geven zich verbonden te voelen met de Collectie Rotterdam is de noodzaak van een nieuwe, sterkere relatie met de sectoren zorg en welzijn bijna vanzelfsprekend. Want hoewel Rotterdam een relatief jonge stad is, stijgt ook hier de gemiddelde leeftijd en neemt het aantal ouderen en zorgbehoeftigen de komende jaren toe. De eerste stappen om ook deze groepen te binden aan het verhaal van de stad dat de collectie vertelt, zijn gezet. Zo kennen we herinneringsmusea, programma's voor dementiepatiënten en recent een plan van Museum Boijmans Van Beuningen om de collectie van het museum toegankelijker te maken voor blinden en slechtzienden. Werkwijzen als deze leiden niet alleen tot meer bezoek aan ons erfgoed, maar leveren ook een bijdrage aan de participatie, zingeving en gezondheid van Rotterdammers die anders wellicht buiten de boot zouden vallen. Wij dagen de erfgoedorganisaties uit hierin te blijven experimenteren, innoveren en investeren.

In 2015 gaf 41% van de Rotterdammers aan een museum bezocht te hebben. Gemiddeld brachten deze Rotterdammers 4,5 keer een bezoek aan een museum en 55% van hun bezoeken was in Rotterdam.

Bezienswaardige gebouwen/dorpen/stadsdelen mochten zich verheugen in de belangstelling van 35% van de Rotterdammers. Van hun bezoeken vond 33% in Rotterdam plaats.

Moderne architectuur, nieuwbouw en bouwlocaties werden door 38% van de Rotterdammers bezocht en 72% van die bezoeken vond plaats in de eigen stad.

Fysieke toegankelijkheid is bij veel van de beheerders en eigenaren van (delen van) De Collectie Rotterdam geen probleem. Over het algemeen beschikken bijvoorbeeld de Rotterdamse musea over gebouwen die goed toegankelijk zijn. Maar fysieke toegankelijkheid houdt niet op bij de voordeur. Voor de bezoeker zijn ook de bereikbaarheid per openbaar vervoer, de parkeermogelijkheden in de omgeving, de loopafstand van openbaar vervoer en parkeerplek naar de bestemming, de begaanbaarheid én de aantrekkelijkheid van de omgeving van belang. Wij blijven de komende jaren met alle betrokkenen in overleg om ook eventuele drempels op dit terrein zo mogelijk weg te nemen.

Onze overtuiging dat iedere Rotterdammer en bezoeker van de stad, jong of oud, arm of rijk en van waar dan ook, kennis moet kunnen nemen van De Collectie Rotterdam, in welke gedaante die zich

ook presenteert, begint al bij de jongste generatie. Wij vinden dat kinderen en jongeren in ieder geval via het onderwijs kennis moeten kunnen maken met de geschiedenis en cultuur van de stad in al zijn facetten. Daar hoort museumbezoek bij, maar vooral ook innovatieve manieren van overdracht van het verhaal van de stad, verankerd in de voorwerpen, monumenten, gebouwen, documenten en kunstwerken en digitale toegankelijkheid (zoals lesmateriaal) die De Collectie Rotterdam telt; dicht bij de school, in de leefomgeving van kind en jongere, op een aansprekende en toegankelijke manier en aansluitend bij de behoeften van het onderwijs. Daar hoort ook financiële bereikbaarheid bij, in de vorm van kortingskaarten, maar vooral ook in een tariefstelsel dat rekening houdt met nieuw en jong publiek.

Ook voor ouder publiek (jong volwassenen, gezinnen, ouderen) moet De Collectie Rotterdam financieel bereikbaar zijn. Museumkaart en Rotterdampas kunnen de drempel voor een groot deel slechten, maar wij kunnen ons ook andere drempelverlagende instrumenten voorstellen, zoals combinatiekaarten samenwerking met andere partners.

Aantal bezoekers van Rotterdamse musea in 2016 (onder voorbehoud)

Museum Boijmans Van Beuningen 280.000

Kunsthall Rotterdam 212.000

Maritiem Museum Rotterdam 165.000

Museum Rotterdam 70.000

Nederlands Fotomuseum 185.000

Wij constateren ten slotte dat aan toegankelijkheid en zichtbaarheid de laatste jaren een nieuwe dimensie is toegevoegd. De mobiliteit van collecties neemt toe; toegankelijkheid en zichtbaarheid is niet langer gebonden aan de vestigingsplaats maar onderhevig aan een dynamiek waarin musea grote tentoonstellingen maken met eigen werk en werken die geleend worden van collega-musea. Deze tentoonstellingen reizen vervolgens meer en meer langs musea in verschillende landen. Nog los van het financiële aspect juichen wij deze trend toe wegens de mogelijkheid om meer mensen dan nu kennis te laten nemen van kunstwerken uit collecties waar zij normaal gesproken minder snel mee in aanraking zullen komen. En de kunst waar we in onze stad zo trots op zijn, zal daartegenover ook in andere steden en landen zichtbaar en toegankelijk zijn.

Wij willen de komende jaren nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kennis over publiek, mobiliteit en digitalisering inzetten voor de versterking van de toegankelijkheid en zichtbaarheid van De Collectie Rotterdam met als uitgangspunt dat iedere bewoner en bezoeker van Rotterdam, maar ook belangstellenden buiten onze stad optimaal kennis moeten kunnen nemen van het culturele erfgoed en kunstbezit waar Rotterdam zo trots op is. Wij dagen de erfgoedorganisaties uit te blijven experimenteren, innoveren en investeren in activiteiten op het snijvlak met zorg, welzijn en onderwijs.

H5

Het geheel en de som der delen

De gemeente heeft oog voor de specifieke eigenschappen van de verschillende collecties. In dat licht wordt gedifferentieerd tussen museale, niet-museale collecties, kunst in de openbare ruimte, monumenten, archieven e.d. De gemeente voert de regie over en houdt toezicht op de governance van de beheerders van haar collecties alsook alle onderdelen van het daaruit voortvloeiende collectiebeleid zoals verzamelen, ontzamelen, mobiliteit, financiering, beheer, behoud, ontsluiting en communicatie.

Zoals wij in de inleiding van deze visie al aangaven, is De Collectie Rotterdam samengesteld uit een groot aantal deelcollecties die

- Behoren tot het culturele erfgoed van de stad;
- Divers van aard zijn (kunst, design, gebouwen, monumenten, gedenktekens, archieven, archeologische vondsten enz.);
- Van de gemeente maar ook van particulieren zijn (Collectie Van der Vorm, Chabot Museum, monumentale panden, Atlas Van Stolk enz.);
- Zich in pandig en in de buitenruimte bevinden (beeldende kunst, monumenten, gedenktekens, archeologisch erfgoed).

Wij hebben oog voor de specifieke aandachtspunten en aspecten van die verschillende collecties. Daarom differentiëren we in separate uitvoeringsprogramma's en –regelingen voor de diverse deelcollecties dan ook tussen museale en niet-museale collecties, beeldende kunst in de openbare ruimte, monumenten (officieel: gebouwd en aangelegd cultuurhistorisch erfgoed), archeologisch erfgoed, archieven en dergelijke. En tussen dat wat ons eigendom is en wat van particuliere bezitters.

Met een looptijd voor de visie tot 2025 maken we het mogelijk verschillende deelaspecten van de visie gestructureerd en gefundeerd te concretiseren in agenda's, verordeningen en protocollen. Die uitwerking heeft plaats per deelaspect (voor monumenten en cultuurhistorisch erfgoed bijvoorbeeld in de eind 2016 gepubliceerde Erfgoedagenda, voor museale collecties en beeldende kunst in de openbare ruimte een Uitvoeringsagenda Museale collecties en beeldende kunst in de openbare ruimte enz.); algemeen geldende rechten, verplichtingen en kaders willen wij zoveel mogelijk opnemen in één overkoepelende regeling, vergelijkbaar met de landelijke Erfgoedwet. Eind december 2016 hebben wij onze Rotterdamse Erfgoedagenda 2017-2020 uitgebracht, die vooruitloopt op de Visie Collectie Rotterdam, maar daarbij in zijn uitgangspunten wel aansluit. Voor de museale collecties hebben wij in het kader van de Uitvoeringsagenda Museale collecties en beeldende kunst in de openbare ruimte in 2017 de regeling voor ontzamelen van collectieonderdelen herijkt en zullen wij één of meer regelingen opstellen over verzamelen, collectiemobiliteit, collectiebeleidsplannen en financiering van beheer en behoud van de museale gemeentelijke

collectie. Ook voor gedenktekens is een beleidsregel in de maak. Een uitvoeringsagenda voor de archieven hopen wij in 2018 het licht te laten zien.

Voor de beheerders van onze eigen collecties actualiseren we onze beheerovereenkomsten. Voor hen vormen de visie, de uitvoeringsprogramma's of -regelingen en de beheerovereenkomsten het kader voor hun collectiebeleidsplannen. Passende en effectieve regie, toezicht en control (de governance), zowel door gemeente als externe toezichthouders en op basis van het collectiebeleidsplan van elke beheerder, zijn daarbij wat ons betreft cruciaal. Wij zien voor het beheer en behoud van De Collectie Rotterdam een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheid, particuliere eigenaren en de beheerders van onze collecties. Dat schept over en weer rechten en verplichtingen, voor de particuliere eigenaren en beheerders, maar zeker ook voor onszelf.

Onder de paraplu van *Schatten van Rotterdam, visie op de collectie Rotterdam* ontstaat aldus een geheel van elkaar aanvullende en versterkende uitgangspunten, uitvoeringsplannen en regelingen, zoals in de bijlage bij deze visie schematisch weergegeven.

Alleen op die manier kunnen we het geheel van De Collectie Rotterdam groter maken dan de som van de deelcollecties en losse objecten.